

להפטר

1. יפתח — מ"קלי עולם

"נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה". ההפטר שלנו שייכת למאורעות ההיסטוריים של סיחון ועוג, ויחד עם זה יש לה ערך לדורות. — מה יש לנו ללמוד ממעשה יפתח?

יפתח היה אדם פשוט ועם זה "גבור חיל". הוא לא היה ברום המעלה, לא מבחינה משפחתית ולא מבחינה אישית. הוא לא היה מיוחס אלא "בן אשה זונה" — דבר לא מומלץ ומשובח. גם בצד האישי, הוא לא היה אדם מכובד, ואפילו גרע מזה: אחד מ"קלי עולם", כדברי חז"ל בתורה שבעל-פה.

2. "יפתח בדורו כשמואל בדורו"

באותה תקופה היה מצב מאוד מסוכן, ומרוב צרות פנו אל יפתח לעזרה. השיב להם: "מדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם?" אומרים לו הזקנים: נכון, בצר לנו באנו אליך, וכך נמשכו הדברים עד שנעשה ראש וקצין.

אצל חז"ל יש ביטוי חריף מאוד: "שקל הכתוב שלשה קלי עולם, כשלשה חמורי עולם, לומר לך... יפתח בדורו כשמואל בדורו". אמנם אדם זה מקלי עולם הוא ואין זה דבר פשוט, אבל כיון שבמצבים האלה סדר המציאות הוא שהוא נתמנה ראש וקצין, ראש-משלה וראש ההנהגה הפוליטית והצבאית, מצד ערכו הכללי-ישראלי הרי הוא חשוב ושקול כשמואל בדורו. כך הוא סדר ההנהגה האלוהית שבזמן זה וזה, אדם זה וזה צריך להופיע. זהו חיוב והכרח.

אגב, בענין זה של "יפתח בדורו כשמואל בדורו", פעם התקבל אצל אבא הרב זצ"ל מכתב של לילינבלום.

יש בתל-אביב רחוב על שמו. בצעירותו היה בן תורה ותלמיד-חכם, אחר-כך התקלקל, "שנה ופירש". בהיותו צעיר, הוא היה סמוך על שולחן חותנו באותה העיר בה גר ר' בנימין. בתחילה אבא הרב קרבו, אך לאחר שראה שדיעותיו הן אפיקורסיות, ניתק מגע. בכל זאת, בכתביו לילינבלום כותב ש"דוע שהרב [=ר' בנימין] היה גומר הש"ס כל חודש". על כגון זה נאמר: "מאיבי תחכמי"...

הגיע ממנו מכתב בו הוא תובע מאבא הרב על שמחמיר בענין שמיטה. היתה מלחמה משני הצדדים, מצד אחד הרידב"ז טען שהוא מקל, מצד שני טענו שהוא קיצוני.

אבא הרב רצה שגם אחרי היתר המכירה, יהיה חילוק בין מלאכות מדאורייתא למלאכות מדרבנן, שיהודים לא יעשו מלאכות מדאורייתא אלא רק מדרבנן. לילינבלום טען במכתבו שבדור-הקודם, הרב שמואל מוהליבר הקל גם בזה. ר' שמואל מוהליבר, היה חובב ציון, גאון וצדיק. רב בראדום ואחר-כך בביאליסטוק. בעל "אור גדול", רבי ירוחם ממינסק, רב מפורסם בישראל, היה נקרא "הגדול ממינסק". באחת מתשובותיו הוא כותב לר' שמואל מוהליבר. ר' שמואל פנה אליו בענין עגונה, ו"הגדול ממינסק" עונה לו: "קיבלתי מכתבו, והלא כבודו הוא גאון ישראל ועליו להשען על מסורת החכמה שבירו, למה פנה אלי? שאני אכנס ואעזור לו? ר' שמואל הציגני נקרא גאון ישראל על-ידי ה"אור גדול"!

כותב לילינבלום שר' שמואל מוהליבר, גאון ישראל, הקל יותר בשמיטה, שאחר המכירה הכל מותר, ואילו אבא הרב גם אחר המכירה מחמיר במלאכות דאורייתא.

אבא הרב ענה לו: הכרתי את ר' שמואל. נכון שהיה גאון, אבל עכשיו אני מטפל בעניני הנהגת הישוב, ו"יפתח בדורו כשמואל בדורו".

אחת גבדגו 251-3 מ

3. משמעת לנשיא

בגמרא מסופר על ויכוח שהיה בין רבי יהושע לרבן גמליאל על סדר העיבור. רבי יהושע לא הסכים לקביעת תאריך של ראש חודש על-ידי רבן גמליאל. "שלח לו רבן גמליאל: גזורני עליך שכתב אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונך". זה היה חילול יום-טוב לפי דעתו, מכל-מקום רבי יהושע קיים את הפקודה שקיבל מנשיא ישראל ובה באותו יום שהיה יום-הכיפורים לפי חשבוננו. בהמשך לזה מובאת ברייתא חריפה מאוד: "ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור, הרי הוא כאביר שבאבירים!".

253 מ

4. מנהיג — מן השמים

כך הוא לגבי יפתח. אם הוא נתמנה על הצבור, יש חיוב לקבל את זה ולהתייחס אליו כמלוא הכבוד. אם הקדוש-ברוך-הוא סיבב את הסיבות וגלגל את המאורעות כך שהוא יהיה ראש ישראל במובן הממלכתי והמשטרת, יש חיוב מתוך אמונה, מתוך אמונה בהנהגה האלוהית של רבונו-של-עולם, להתייחס אליו בכבוד הראוי למלכות ישראל. פעמים רבות המהר"ל חוזר ומדגיש שאין מקרה. ובמיוחד לגבי דברים קדושים גדולים וכללי-ישראליים. אם יש מצב שפלוני נתמנה לראש וקצין, יש להבין שאין זו מקריות אלא סדר אלוהי, ומתוך-כך יש להתייחס אליו בכבוד ובמשמעת הראויים לראש של הגוף הצבורי הכללי-ישראלי. לפעמים נמשכים מזה. מצבים מאוד מסוכנים, אבל כך היא דרכה של תורה וכך הם סדרי הצבור על-פי ההלכה.

לימוד זה מפיץ אור גם על המצבים הפוליטיים והחברתיים הלא נעימים שלנו. כל מי שנתמנה לראש, נתמנה לכך על-פי סדר אלוהי. כך הוא לגבי ההנהגה הפוליטית וכך הוא לגבי הנהגת התורה של הרבנות בישראל. שנתייחס אליהן מתוך אמינות ושלמות של אמונה, נזכה יותר חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר²² בתוכנו ומתוכנו אל כל

253-4 מ

להפטר

פוליטיקה אלוהית

"תורת ד' תמימה" — שלמה. בהמשך להנהגה הפוליטית האלוהית ביחס לגויים שבפרשתנו, מופיע בהפטר בירור חשבון ממלכתי. הגויים טוענים שהארץ הזאת אינה שלנו ולא הובטחה לנו. "כי לקח ישראל את ארצו בעלותו ממצרים מארנון ועד היבץ ועד הירדן, ועתה השיבה אתה בשלום". על-כן מופיע בירור על ההנחיה האלוהית שהביאה לכיבוש. "ויתן ד' אלהי ישראל את סיחון ואת כל עמו ביד ישראל". בדומה לזה, יש לדעת שגם בימינו ההנהגה האלוהית הביאה לידי כך שהערכים פחדו וברחו מן הארץ. "ד' איש מלחמה", "בעל מלחמות". הכיבוש מופיע על-פי סדר ההנהגה האלוהית של "שנות דר ודר".

"יפתח בדורו כשמואל בדורו"

יפתח מוגדר כ"גבור חיל" (שמסון היה נזיר¹⁰ "ותחל רוח ד' לפעמו"¹¹, אבל יפתח היה גיבור חיל בלבד). יפתח לא היה בעל יחוס חשוב, אלא "בן אשה זונה"¹², ולא בעל מוסריות גדולה¹³. והנה אדם מנודה זה, השייך למצב משפחתי שאינו מן הטובים ביותר¹⁴, נעשה פתאום קצין ממלכתי. למרות שהוא לא היה "גלאט כשר", בחרה בו ההנהגה האלוהית כדי להושיע את ישראל מעמון. ער כדי כך שחז"ל אמרו: "יפתח בדורו כשמואל בדורו"¹⁵, במובן של ההנהגה המדינית. "כשמואל"! שמואל שקול כנגד משה ואהרן¹⁶, שנאמר "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו"¹⁷. משה ואהרן הכינו את מלכות ישראל, והקמתה בפועל התבצעה על-ידי שמואל הנביא שקבע את מלכויות שאול ודוד. שמואל הנביא היה אדם עילאי, ובמשך תקופה מסויימת הוא עמד בראש הנהגת האומה והיה לו דין מלך¹⁸. ועם-כל-זה, קובעים חז"ל שהיתה חשיבות ליפתח בדורו כשמואל בדורו. באופן אישי לא היתה דמותו של יפתח כל-כך מהודרת, אבל בתור מנהיג מדיני-פוליטי הוא עלה לדרגת שמואל בדורו, כיון שנתמנה על-פי מינוי אלוהי¹⁹. אם ההנהגה האלוהית בחרה בו, יש להתחשב בו כמו בשמואל. נכון שבאופן אישי-פרטי רבו הדברים לגנאי, אבל בענין הנהגת האומה היה ליפתח ערך עצום.

הגמרא מביאה דוגמא מאימרה זו לגבי הנהגת בת-דינים בישראל²⁰. היתה מחלוקת בין רבי יהושע לבין רבן גמליאל על זמן חלות יום-הכיפורים. בית-הדין הגדול פסק בניגוד לדעת רבי יהושע. על-כן הנשיא גזר על רבי יהושע: "גזורני עליך שכתב אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונך"²⁰. רבי יהושע נשמע לגזירה וקיבלה אף-על-פי שהוא עלה בגדלותו ובחכמתו על רבן גמליאל, כיון שרבן גמליאל הוא הנשיא והוא הקובע. והגמרא מסמיכה זאת לאימרה: "יפתח בדורו כשמואל בדורו".

זהו לימוד חשוב לכל הדורות, כמבואר בגמרא מגילה ש"נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לא נכתבה"²¹. בגמרא בבא בתרא²² מוסבר שהכתיבה נצרכת "למען יעמדו ימים רבים"²³. כיון שתקומת ההנהגה האלוהית כלפי חוץ סודרה על-ידי יפתח, הרי הוא חשוב כשמואל בדורו. ומכאן לכל הדורות, לגבי ערך המנהיג במובן צבורי-כללי-חברתי.

אחת גבדגו 253-61 מ